

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Jelena Limareva

SOTSIAALMAKSU LAEKUMINE JA SELLE
VÕIMALIK MUUTMINE

Lõputöö

Juhendaja:
Ants Veetõusme

Tallinn 2008

ANNOTATSIOON

Kolledž Finantskolledž	Kuu ja aasta 06.2008 a.
Töö pealkiri Sotsiaalmaksu laekumine ja selle võimalik muutmine	
Töö autor: Jelena Limareva	allkiri:
<p>Referaat:</p> <p>Käesolev lõputöö on kirjutatud teemal „Sotsiaalmaksu laekumine ja selle võimalik muutmine”. Käesoleva lõputöö eesmärk on uurida sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni ning teha omapoolseid ettepanekuid seoses sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni reformimisega, milleks siis välja tuua praeguse toimiva, kui ka autori poolt pakutud reformi plusse ja miinuseid ning võrrelda neid omavahel. Eesmärgi saavutamiseks kasutab autor erinevaid uurimismeetodeid. Uurimistööks vajalikke lähteandmeid kogus autor vaatluse ja küsitluse läbiviimisel. Lõputöö sisuline osa on jaotatud kaheks peatükiks, mis omakorda on jagatud alapeatükkideks. Tulemuseks on ülevaate saamine sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmise võimaliku rakendamisega kaasnevatest probleemidest. Autor on jõudnud järeldusele, et üleminek laekumise proportsiooni muutmisele töödandja arvel ei sobi praeguseks olukorraks, kuna see tähendaks riigile lisakuulutusi ning lisaprobleemide lahendamist, mis praegu kehtival sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni juures ei oma tähtsust. Samuti praegu kehtiv süsteem ei lahenda efektiivselt ravikindlustuse probleemi. Vaatamata sellele, ei loobu autor variandist, mis muudaks ravikindlustussüsteemi personaalseks. Autori arvates peab ravikindlustus edasi arenema sarnaselt pensionisüsteemiga, kus on nii kohustuslik kui ka vabatahtlik pensionikindlustus. Sotsiaalkindlustussüsteemi sh ravikindlustussüsteemi efektiivsuse tõstmiseks ei piisa ainult üksikutest toimingutest (nt maksumäärade tõstmine), vaid valitsusel tuleb jõuda kokkuleppele teiste erinevate sektoritega ühistes eesmärkides ning arendada süsteemi igal tasandil.</p>	
Võtmesõnad : sotsiaalmaks, ravikindlustus, maksumäär	
Keywords: socialtax, health insurance, tax rate	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Juhendaja: Ants Veetõusme	allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISSEJUHATUS	4
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	6
1 SOTSIAALMAKS.....	7
1.1 KINDLUSTUSE JA SOTSIAALMAKSU AJALUGU	7
1.2 SOTSIAALÕIGUSLIKE MUDELITE PÕHITÜÜBID	9
1.3 SOTSIAALMAKSU OLEMUS.....	10
1.4 EUROOPA LIIDU SOTSIAALMAKSUSÜSTEEMID	12
1.4.1 Sotsiaalmaksud vanades Euroopa Liidu riikides.	13
1.4.2 Sotsiaalmaksud uutes Euroopa Liidu riikides	14
2.SOTSIAALMAKSU LAEKUMISE PROPORSIOONI MUUTMISE RAKENDAMISE PROBLEEMIDE UURIMINE	16
2.1 HÜPOTEES NING SOTSIAALMAKSU LAEKUMISE PROPORSIOONI MUUTMISE RAKENDAMISE PROBLEEMI LAHENDAMISEKS KASUTATAVAD MEETODID	16
2.2 KEHTIVA SOTSIAALMAKSU VÕRDLUS AUTORI POOLT PAKUTUD PROPORSIOONIGA....	16
2.3 PROPORSIOONI MUUTMISEGA KAASNEVAD PROBLEEMID	22
2.4. KÜSITLUS JA SELLE TULEMUSED	25
2.5. UURIMISTÖÖ ANALÜÜS JA ETTEPANEKUD	26
KOKKUVÕTE	31
PE3IOME.....	34
VIIDATUD ALLIKAD	35
LISAD.....	37
LISA 1: SOTSIAALMAKSETEMÄÄRAD VANADES EUROOPA LIIDU RIIKIDES	37
LISA 2: SOTSIAALMAKSETEMÄÄRAD UUTES EUROOPA LIIDU RIIKIDES	38
LISA 3: KÜSITLUS	39
LISA 4. KÜSITLUSE TULEMUSED.....	40

SISSEJUHATUS

Maksusüsteem on iga riigi majanduspoliitika lahutamatu osa. Kuna nii avaliku sektori kui ka erasektori majanduses valitseb alati ressursside puudus, siis sellised põhiküsimused nagu mida, kuidas ja kellele toota, vajavad riigi seisukohalt lisaks kõigile muudele valikutele ja otsustele ka otsustamist maksusüsteemi üle.¹

Käesoleval hetkel kehtib Eestis 33%-line sotsiaalmaks. Tööandjate poolt tasutud sotsiaalmaks laekub riikliku pensionikindlustuse ja ravikindlustuse vahenditesse. Sotsiaalmaksu tasumisega kindlustatakse tulu saajat e. tulusaajal on õigus sotsiaalkindlustushüvitisele vanaduse korral ja ravikindlustusele. Viimasel ajal on just ravikindlustus nii poliitikute kui ka tavaliste inimeste kõnelustes üha enam päevakorral. Selle põhjuseks on inimeste rahulolematuse tekkinud olukorraga. Vaatamata sellele, et inimene maksab sotsiaalmaksu (millest 13% laekub riikliku ravikindlustuse vahenditesse), ei ole kõrgemate hindade tõttu pahatihti tal võimalust kasutada eriarsti teenuseid. Lihtnäide sellele on hambaarst. Autori arvamusel, olukorra lahendamise üks võimalikest variantidest võiks olla sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmine.

Käesoleva lõputöö eesmärk on uurida sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni, kui ühte sotsiaalmaksureformi alternatiividest ning teha omapoolseid ettepanekuid seoses sotsiaalmaksu proportsiooni reformimisega, milleks siis välja tuua praeguse toimiva, kui ka autori poolt pakutud reformi plusse ja miinuseid ning võrrelda neid omavahel. Eesmärgi saavutamiseks kasutab autor erinevaid uurimismeetodeid. Uurimistööks vajalikke lähteandmeid kogus autor vaatluse ja küsitluse läbiviimisel. Kasutades andmetöötlusmeetodit autor grupeeris ja töötles vaatlusega saadud andmeid ja küsitluse tulemusi. Näitajate grupeerimist ja arvutamist mõtestas autor lahti kasutades tulemuste tõlgendamise meetodit. Kasutades tulemuste esitamise meetodit, vormistas autor saadud tulemusi tekstina, tabelitena ja arvjoonistena.

---

¹ Arrak, A. 2002. Majanduse ABC. Tartu: Avatar grupp, lk 375.

Lõputöö on jaotatud kaheks osaks, kus esimeses osas on välja toodud ajaloolised andmed, mis kajastavad kindlustuse ja sotsiaalmaksu tekkimist, sotsiaalmaksu olemus ja sotsiaalmaksed Euroopa Liidu riikides.

Lõputöö teises peatükis ehk põhiosas on välja toodud nii praegu kehtiva ravindlustuse süsteemi, kui ka kavandatud maksureformi positiivsed ning negatiivsed küljed, samuti on esitatud autori poolt koostatud küsitlus (Lisa 3), mille abil uuringu jaoks on kätte saadud vajalikud andmed ning lõpptulemused. Autor annab hinnangut küsitluse tulemustele ja kogu läbiviidud uurimistööle ning teeb antud teemal omapoolseid ettepanekuid.

Kuigi sotsiaalmaks hõlmab kaht valdkonda (pensionikindlustus ja ravikindlustus), on lõputöö piiratud mahu tõttu antud töö peateemaks valitud ravikindlustus.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabelid

1. Tabel 1. Sotsiaalmaksetemäärad vanades Euroopa Liidu riikides
2. Tabel 2. Sotsiaalmaksetemäärad vanades Euroopa Liidu riikides

Joonised (Lisa 4)

1. Joonis 1. Vanuserühmad ja nende osakaal küsitluses
2. Joonis 2. Haridustase ja selle osakaal küsitajate seas
3. Joonis 3. Sissetuleku suurused ja nende osakaal küsitletavate seas
4. Joonis 4. Inimeste rahulolu kehtiva ravikindlustussüsteemiga
5. Joonis 5. Autori poolt pakutava sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni kui võitlusmeetodit ümbrikupalga vastu pooldamine

1 SOTSIAALMAKS

1.1 Kindlustuse ja sotsiaalmaksu ajalugu

Kindlustamine tähendab, et riski võttev isik loovutab enne riski võtmist osa oma varast teisele isikule, kes on nõus temaga riski jagama.² Inimese eksistents on rajatud väga ebakindlate alusele – tõenäosus, et juhtub mingi õnnetus, on tegelikult palju suurem, kui tõenäosus, et midagi ei juhtu. Vaatamata inimeste püüdmistele vältida riske, siiski ei ole keegi õnnestunud õnnetusi täielikult vältida.³

Üheks isikliku materiaalse riski vähendamise meetodiks on jagada riski teistega. Iidsete Egiptuse püramiidide rajajad moodustasid fonde, mille vahenditega abistati õnnetusjuhtumite ohvreid ning nende lähedasi. Sumeri, Hiina ja muude riikide kaupmehed jagasid riski juba viis tuhat aastat tagasi, finantseerides ühiselt kaubakaravane ja laevu, vältides kogu vara panekut ühele tehingule. Omalaadse sotsiaalkindlustuse võtsid kasutusele vanad kreeklased, kes asutasid enda ja oma lähedaste väärrikaks matmiseks nn matusekassa.⁴

Riiklikust sotsiaalkindlustussüsteemist saab rääkida vaid arenenud riikliku organisatsiooniga riikide puhul, mis inimkonna teadliku kuue tuhande aastase ajaloo jooksul on olnud väga erandlikud ning suunatud reeglina vaid riigi pealinna elanikele. Tõsisemalt hakkas riik tegelema sotsiaalkindlustuse süsteemiga alles tööstusrevolutsiooni tagajärjel, mis eemaldas tohutu hulga inimesi nende hajutatud maakesksest, naturaalmajanduslikust keskkonnast ja traditsionaalsest suurperest ning kontsentreeris nad kunstlikku, individualistlikku ning ebatervislikku linnakeskkonda, milles nende elujõud ammendus kiiresti.⁵

Sotsiaalmaksu ajalugu on enamikes riikides üsna lühike ja maksu levik suhteliselt piiratud. Esimesena rakendasid töövõtja palgaga seotud sotsiaalmaksu Saksamaa ja Jaapan XIX

---

² Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar, 69.

³ Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar, 67.

⁴ Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar, 67.

⁵ Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar, 68.

sajandi 80ndatel aastatel. Töölisklassi areng ja kehvad elutingimused tekitasid soodsa baasi vasakpoolsete poliitiliste liikumiste levikule, mille pidurdamiseks rakendas Preisi kantsler Bismark esmakordselt sotsiaalkindlustussüsteemi, mis baseeruski sotsiaalmaksust laekuvatel vahenditel. See süsteem on suutnud edukalt vastu seista mitmetele ühiskondlikele vapustustele ja tegutseb tulemuslikult veel tänapäevalgi. Teised arenenud tööstusriigid on oma sotsiaalkindlustussüsteemid loonud enamasti aastatel 1950-1965.

Praegu Eestis kehtiva sotsiaalmaksuseaduse näol on tegemist juba kolmanda sotsiaalmaksuga maksustamist reguleeriva seadusega taasiseseisvunud Eestis. Kuni 31.12.1993 eksisteerisid iseseisvalt 20%-lise maksumääraga sotsiaalmaks ja 13%-lise maksumääraga ravikindlustusmaks. Alates 01.01.1994 kehtib ühtne sotsiaalmaks maksumääraga 33%, mis jaguneb pensionikindlustuse osaks (20%) ja ravikindlustuse osaks (13%). Maksu tasumine ja aruandlus toimusid jätkuvalt mõlema osa kohta eraldi. Maks tuli tasuda vastavalt pensioniameti või haigekassa kontole.⁶

Alates 01.01.1999 kehtima hakanud sotsiaalmaksuseaduse kohaselt muudeti maksuarvestus isikustatuks ja kassapõhiseks. Mõlemad maksuosad tuli tasuda korraga kohaliku maksuameti kontole. Kehtestati tööandja minimaalne sotsiaalmaksukohustus, mis alates 2001. aastast oli seotud 700-kroonise kuumääraga, 2006. aastal oli kuumäär 1400 krooni, 2007. aastal 2000 krooni ja 2008. aastal 2700 krooni. Enne 1999. aastat töötatud aja eest arvutatakse pension tööraamatu kannete alusel arvutatud pensioniõigusliku tööstaaži alusel, alates 01.01.1999 töötatud aja eest arvutatakse pensionistaaži lähtuvalt töötaja eest makstud sotsiaalmaksu suurusest. Alates 01.01.2001 kehtiv sotsiaalmaksuseadus ei erine oma sisult varasemast, uus redaktsioon võeti uue seadusena vastu normitehnika eeskirjade nõuete tõttu.⁷

Sotsiaalmaksu määrasid ei ole alates 1992. aastast tõstetud, küll aga rakendusid 2002. aastal uute sotsiaalkindlustuse liikidena töötuskindlustus ja kogumispension, mis tõid endaga kaasa palgatulu maksukoormuse tõusu.⁸

---

⁶ Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. 393

⁷ Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. 393

⁸ Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. 393

1.2 Sotsiaalõiguslike mudelite põhitüübid

Erinevate riikide sotsiaalpoliitilised süsteemid erinevad üksteistest märgatavalt ajalooliste, kultuuriliste ja poliitiliste tegurite ning arengute tulemusena, mille alusel on riike sageli jagatud erinevatesse mudelisse.

Agraarne mudel. Agraarset tüüpi sotsiaalsüsteemiga riikideks loetakse Kreekat, Hispaaniat, Portugali, Lõuna-Itaaliat ja Iirimaa. Kõigile nimetatud riikidele on tüüpiline, et perel ja mitteametlikel ühendustel on keskne koht hoolduse korraldamisel. Sealne sotsiaalkindlustuse mudel jäänud perekeskseks, mis praktikas tähendab, et mees on põhiline perele elatusvahendite hankija ja tema kaudu saavad ka teised pereliikmed sotsiaalkindlustusest osa. Peale Euroopa Liiduga ühinemist on siiski tehtud muudatusi seadusandluses, mille tulemusena on naise sotsiaalkindlustuse seisukohalt hakatud käsitlema iseseisvate indiviididena.⁹

Konservatiivne mudel. Põhiesindajaks on Saksamaa, kuid sellest on tugevalt mõjustatud ka Prantsusmaa, Madalmaad, Luksemburg ja Põhja-Itaalia. Bismarcki poolt loodud sotsiaalriik baseerub maksuliinsel tööühiskonnal, kus on tugev pereideoloogia ning kindlustunne. Elatusvahendid saadakse ja sotsiaalkindlustus on korraldatud läbi töö käiva mehe, palgatöös mitteosalevaid naise ei kata. Elatusvahendite puudumisel peab naine pöörduma sotsiaalhoolduse poole. Kui naine käib palgatööl, siis on sotsiaalkindlustus üldreeglina samadel tingimustel.¹⁰

Liberaalne mudel. Liberaalset tüüpi sotsiaalsüsteemi võib nimetada turumajanduslikuks patriarhaalsuseks ja selle alla võib arvata Ameerika Ühendriigid ja Suurbritannia. Selles süsteemis tuleb toimetulekuks teha tööd, ükskõik mis hinna eest. Liberaalne süsteem loob dualistlikku individualismi ja süvendab erinevusi ühiskonna kahe osa: õnnelike ja ebaõnnestunute vahel – esimestele on personaalne sotsiaalkindlustus ja teistele on marginaalne sotsiaalhooldus. Riik sotsiaalse heaolu korraldamisega ei tegele ja vastavaid teenuseid ei korralda – see on jäetud erasektorile või mittetulundusorganisatsioonidele.¹¹

---

⁹ Tammert 2005, op.cit, lk 85.

¹⁰ Tammert 2005, op.cit, lk 86.

¹¹ Tammert 2005, op.cit, lk 87.

Sotsiaaldemokraatlik mudel. Sotsiaaldemokraatliku tüüpi sotsiaalsüsteem on universaalne oma korralduselt, individuaalse kindlustuse osutamisel ja avalik teenuste pakkumisel. Sotsiaaldemokraatlik mudel vähendab erinevusi tuludes, ühendab tööliskonna ja keskklassi sama universaalse kindlustussüsteemi raamidesse, võimendades seeläbi solidaarsust ja kohesiooni. Sotsiaalkindlustuse aluseks on kodakondsus, mitte töösuhe. See tähendab, et ka ilma töösuhteta on isikul õigus teatavale personaalsele hüvitisele nn rahvapensioni vormis. Nimetatud Põhjamaise e. institutsionaalne sotsiaalpoliitika esindajateks on Taani, Rootsi ja Soome.¹²

1.3 Sotsiaalmaksu olemus

Maks on seadusega või seaduse alusel valla või linnavolikogu määrusega riigi või kohaliku omavalitsuse avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks või selleks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud ühekordne või perioodiline rahaline kohustus, mis kulub täitmisele seaduse või määrusega ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel ning millel puudub otsene vastutasu maksumaksja jaoks.¹³

Sotsiaalmaks vastab osaliselt nii sihtotstarbelise maksu kui sundkindlustuse tunnustele.¹⁴ Sotsiaalmaksuseaduse § 1 kohaselt sotsiaalmaks on pensionikindlustuseks ja riiklikuks ravikindlustuseks vajaliku tulu saamiseks maksumaksjale pandud rahaline kohustus, mis kuulub täitmisele käesolevas seaduses ettenähtud korras, suuruses ja tähtaegadel.¹⁵

Sotsiaalkindlustuse vastuhüvesid reguleerivad riikliku pensionikindlustuse seadus ja ravikindlustuse seadus. Sotsiaalmaksu puhul toimub kindlustusele omaselt riskide hajutamine. Vastuhüve saamise õigus eeldab kindlustusjuhtumi saabumist (haigestumine, pensioniikka jõudmine). Samas puudub enamikel juhtudel konkreetne seos isiku poolt makstud summa ja saadava vastuhüve vahel ravikindlustuses. Sotsiaalkindlustus toimib solidaarsusprintsibil. Riskid hajutatakse kogu maksustava sihtgrupi ulatuses. Teatud osa sotsiaalmaksust laekuvast rahast kulutatakse rahvapensioni maksmiseks ja nende inimeste

---

¹²Tammert 2005, op.cit, lk 88.

¹³ 12.06.2002-RT I 2002, 57, 358, RT I 2008, 3, 21

¹⁴ Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. 393

¹⁵ 15.05.2001-RT I 2001, 50, 285, RT I 2008, 8, 57

ravikindlustuseks, kes kunagi pole tööl käinud. Järelikult on sotsiaalmaksu puhul teatud juhtudel olemas vastuhüve isikule, kelle eest maksu maksti, teatud juhtudel aga vastuhüve puudub. Paljudes riikides on sotsiaalmaksuga sarnane avalik-õiguslik kohustus sätestatud sundkindlustusena, kuid on riike, kus sotsiaalkindlustust finantseeritakse osas tulumaksust. Majanduslikust aspektist lähtuvalt loetakse sotsiaalkindlustusmaksleid sõltumata nende kehtestamise vormist maksude hulka kuuluvaks. Finantsstatistikas võetakse sotsiaalkindlustusmaksed arvesse maksukoormuse arvutamisel ning neid liigitatakse otseste maksude hulka.¹⁶

Sotsiaalmaksu subjekt. Sotsiaalmaksu puhul on meil tegemist kahe isikuga: tulu väljamaksjaga ja tulu saajaga. Sotsiaalmaksu tasumisega kindlustatakse tulu saajat, kuid maksukohustus lasub tulu väljamaksjal. Kindlustatav on sotsiaalmaksuseaduse tähenduses tasu, tulu või hüvitist saanud isik, kelle eest sotsiaalmaksu maksja on kohustatud maksma sotsiaalmaksu või kes enda eest maksab sotsiaalmaksu (FIE).¹⁷

Sotsiaalmaksuseaduse § 4 kohaselt sotsiaalmaksu maksab:

1. residendist juriidiline isik;
2. füüsiline isik;
3. Eestis püsivat tegevuskohta omav või käesoleva seaduse § 2 lõikes 1 nimetatud väljamakseid tegev mitteresident;
4. riigi, valla või linnaasutus;
5. riik, vald või linn käesoleva seaduse §-s 6 sätestatud juhtudel.

Eestis on sotsiaalmaks täies ulatuses tööandja maks. Erandiks on füüsilisest isikust ettevõtja ning selle põhjuseks on asjaolu, et füüsilisest isikust ettevõtja on ise oma „tööandja” ning täidab oma maksukohustused ise.

Sotsiaalmaksu objekt. Sotsiaalmaksu objekt on esitatud SMS § 2 lõikes 1 ammendava loeteluna. Sotsiaalmaksuseaduse § 2 lõige 2 kohaselt sotsiaalmaksu makstakse:

1. töötajale rahas makstud palgalt ja muudelt tasudelt;

---

¹⁶ Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. 393

¹⁷ Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar, 69.

2. avalikule teenistujale makstud palgalt ja muudelt tasudelt. Avalik teenistuja käesoleva seaduse tähenduses on ka avaliku teenistuse seaduse § 12 lõigetes 2 ja 3 nimetatud isik;
3. juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani tulumaksuseaduse § 9 tähenduses liikmele ning füüsilise isiku pankrotimenetluses pankrotihaldurile ja pankrotitoimkonna liikmele makstud tasudelt käesoleva seaduse § 9 lõike 1 punktis 2 sätestatud juhul;
4. füüsilisest isikust ettevõtja ettevõtlusest saadud tulult tulumaksuseaduse § 14 tähenduses, millest on tehtud tulumaksuseaduses lubatud ettevõtlusega seotud mahaarvamised, arvestades käesoleva paragrahvi lõigetes 5, 7 ja 8 sätestatud, kuid mitte rohkem kui maksustamisperioodi kuude palga alammäärade 15-kordselt summalt aastas;
5. füüsilisele isikule töövõtu-, käsundus- või muu teenuse osutamiseks sõlmitud võlaõigusliku lepingu alusel makstud tasudelt käesoleva seaduse § 9 lõike 1 punktis 2 sätestatud juhul;
6. erisoodustustelt tulumaksuseaduse tähenduses, ümberarvestatuna rahasse, ning erisoodustustelt maksmisele kuuluvalt tulumaksult;
7. töötuskindlustuse seaduse alusel makstud hüvitistelt;
8. käesoleva lõike punktides 1–4 ja 6 nimetatata, seaduse või muu õigusakti alusel töö tegemise eest makstavatelt tasudelt.

Sotsiaalmaksuga maksustatakse ainult aktiivset tulu ehk töö tegemisest või teenuse osutamisest saadud tulu. Passiivset ehk kapitalitulu (intressid, dividendid, üüritulu, litsentsitasud) sotsiaalmaksuga ei maksustata, sest nende tuluallikate aluseks on olemasoleva vara juurdekasv. Passiivne tulu ei kao haigestumise ega vananemise tõttu ära, seetõttu puudub ka risk, mida sotsiaalmaks peaks hajutama.¹⁸

1.4 Euroopa Liidu sotsiaalmaksusüsteemid

Maksukorraldus on riigi sõltumatuse märk ja riigi üldise majanduspoliitika osa, mille abil rahastatakse riiklike kulutusi ja jagatakse ümber tulusid. Euroopa Liidus vastutavad

---

¹⁸ Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega. 394

maksukorralduse eest peaaugjalikult liikmesriigid, Euroopa Liit edendab maksu vallas üksnes abistavat rolli.¹⁹ Viimasel ajal ilmuvad meedias artiklid Euroopa Liidu riikide maksusüsteemide ühtlustamisest, kuid autori arvamusel selle tegelik realiseerumine tundub vähemalt lähiajal olevat ebareaalne. Selle põhjuseks on iga riigi omapärane lähenemisviis maksudele, mis sõltub riigi ajalooliste, kultuuriliste ja poliitilistest teguritest.

Euroopa Komisjoni poolt väljatöötatud tegevuskava ei püüa harmoniseerida EL riikide sotsiaalpoliitikat, küll suunab see riike töötama Euroopa üldisi eesmäärke arvestades ja suurendama koordineerimist EL siseturu ja ühise valuuta kontekstis.²⁰ Sotsiaalkindlustusmaksete valdkonna õigusakte ei ole kavas ühtlustada. Sotsiaalkindlustusmaksed ei ole maksusüsteemi kui sellise osad isegi siis, kui need kujutavad endast siseriikliku õiguse (mis mõnikord sisaldab töötajate ja tööandjate organisatsioonide vahelisi kokkuleppeid) kohaseid kohustuslikke makseid. Ühendus on keskendunud siseriiklike süsteemide kooskõlastamisele (määrus nr 140/71) tagamaks, et ühenduse piires liikuvad töötajad ja füüsilisest isikust ettevõtjad ei peaks sotsiaalkindlustusmakseid kaks korda maksma. Euroopa Ühenduste Kohus on selle eesmärgi saavutamiseks mitmel korral tõlgendanud nimetatud määruse neid sätteid, mis käsitlevad kohaldatavat õigust.²¹

1.4.1 Sotsiaalmaksed vanades Euroopa Liidu riikides.

Nii vanade kui ka uute Euroopa riikide tõsisteks tulevikuprobleemideks on rahvastiku oluline vananemine ning aasta aastalt kasvavad tervishoiukulud. See kõik toob kõikides riikides üha teravamalt esile sotsiaalkindlustusmaksetega seotud probleemid. Lisas 1 on välja toodud põhiinformatsioon sotsiaalkindlustusmaksetest Euroopa riikides.

EÜ maades on kasutusel kaks põhilist vanaduskindlustuse vormi:

1. kindlustusprintsiiibil

---

¹⁹Euroopa Ühendus. 2000. Maksukorraldus Euroopa Liidus. Tallinn: Euroopa Komisjoni Delegatsioon Eestis ja Euroopa Liidu Infokeskus, 4.

²⁰Püss, T.,2002.Sotsiaalne konvergens ja sotsiaal-demograafilised trendid Euroopa Liidus Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 19

²¹ Euroopa Ühendus. 2000. Maksukorraldus Euroopa Liidus. Tallinn: Euroopa Komisjoni Delegatsioon Eestis ja Euroopa Liidu Infokeskus, 6.

2. rahvapensionisüsteem

Kindlustuprintsiibil põhineva süsteem on kasutusel enamuses Euroopa riikides: Saksamaal, Belgias, Prantsusmaal, Kreekas, Hispaanias, Itaalias, Luksemburgis, Austrias ja Portugalis. Rahva pensionisüsteem on kasutusel Soomes, Rootsis, Taanis, Suurbritannias, Irimaal ja Hollandis. Tavaliselt eksisteerib selle kõrval teine, tööpanusest sõltuv lisasüsteem, mis tihti ka suurema vanaduspensioni osa tagab.²²

Vanaduskindlustuse finantseerimine toimub kõigis EÜ maades, välja arvatud Taani, sotsialmaksete arvel. Rahvapensionisüsteemis finantseeritakse vanaduspensione Taanis täielikult üldiste maksude arvel. Nagu näha tabelist (Lisa 1) ulatub vanaduskindlustusmaks 14% Hollandis kuni 35,6% Itaalias. Suurbritannias, Irimaal, Portugalis ja Hispaanias on üldine sotsiaalmaks haigus-, pensioni-, invaliidsuskindlustuseks ning sünni- ja peretoetuseks.

EÜ maades ei ole ühtset tervisekindlustussüsteemi välja kujunenud. Tervishoiu finantseerimine toimub lähtuvalt ravikindlustussüsteemi kas riiklike maksude või ravikindlustusmaksude arvel. Finantseerimisandmete alusel võib öelda, et enamikus kindlustusprintsiibiga maades on ravikindlustuse põhimaksukoormus tööandjate kanda, millele lisanduvad riigipoolsed dotatsioonid.²³ Sotsiaalmaksete koormus riigiti on erinev, kusjuures peaaegu kõikides riikides, välja arvatud Taani, sotsiaalmaksete maksjateks on nii tööandja kui ka töövõtja.

1.4.2 Sotsiaalmaksed uutes Euroopa Liidu riikides

Võrreldes teiste üleminekuperioodi riikidega, võib Euroopa Liidu uusi liikmeid vaadelda kui maksureformi teostamise edukaid näidiseid. Kõikide nende postsotsialistlike riikide (praegused EL liikmed) ajalugu on oluliselt avaldanud mõju maksureformide protsessile.²⁴

---

²² Püss, T., 1996 Sotsiaalkindlustus Euroopa Ühenduse maades ja Balti riikides. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 5.

²³ Püss, T., 1996 Sotsiaalkindlustus Euroopa Ühenduse maades ja Balti riikides. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 5.

²⁴ Bernardi, L, Gandullia, L, Tanzi, V. 2005. Tax systems and tax reforms in new EU members. London: Routledge, 3.

Võrreldes osakaaluga uutes liikmesriikides otseste ja kaudsete maksude vahel, kus uued liikmed koguvad tunduvalt rohkem kaudseid makse ning vähem otseseid makse on sotsiaalkindlustusmaksed peaaegu võrdsed Euroopa keskmiste näitajatega.²⁵

Sotsiaalkindlustusmaksete kõrgeim määr 47,5% on Tšehhi Vabariigis, madalaim määr 33 % on Eestis. Omaette gruppi moodustavad Balti riigid, kus sotsiaalmaksete põhikoormus on tööandjal, samal ajal kui teistes riikide töövõtja koormus on tunduvalt suurem. Nagu tabelist (Lisa 2) selgub Poolas ja Sloveenias maksukoormus peaaegu võrdselt jagatud tööandja ja töövõtja vahel.

Vaatamata sellele, et uute Euroopa Liidu riikide sotsiaalmaksete määrad on sarnased vanade Euroopa Liidu riikide määradega, jäävad sotsiaalkindlustuskulude osas uued riigid vanadele tunduvalt alla. Näiteks ostujõupariteedi alusel dollarites on uute riikide tervishoiukulud elaniku kohta madalamad kui vanades EL riikides (Lisa 2).

---

²⁵ Bernardi 2005, op.cit, lk 4.

2.SOTSIAALMAKSU LAEKUMISE PROPORTSIOONI MUUTMISE RAKENDAMISE PROBLEEMIDE UURIMINE

2.1 Hüpotees ning sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmise rakendamise probleemi lahendamiseks kasutatavad meetodid

Käesoleva lõputöö eesmärk on uurida sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmist, kui ühte sotsiaalmaksureformi alternatiividest. Et rakendada autori poolt sotsiaalmaksu proportsiooni muutmist, tuleb välja tuua autori poolt pakutud, kui ka kehtiva sotsiaalmaksu proportsiooni laekumise plusse ja miinuseid ning võrrelda neid omavahel. Eesmärgi saavutamiseks kasutab autor oma uurimistöös järgmiseid meetodeid:

1. andmekogumismeetodid (vaatlus, küsitlus, teoreetilised meetodid);
2. andmetöötlusmeetodid ehk kokkuvõtemeetodid (näitajate arvutamine);
3. tulemuste tõlgendamine ehk interpreteerimine (saadud andmete võrdlemine, reastamine, analüüs, üldistamine);
4. tulemuste esitamine (tekst, tabelid, arvjoonised, valemid jne).

Andmekogumismeetoditest valis autor välja vaatluse ja küsitluse. Vaatlus kujutab endast arhiivmaterjalide ning muu allikatega tutvumist. Küsitlus aga annab hea ülevaade elanikkonna arvamusest, mis on neutraalne autori arvamuse ja lõputöö teema vahel.

Andmetöötlusmeetoditest kasutab autor andmete grupeerimist ja töötlemist. Näiteks küsitluse töötlemisel autor grupeeris vastused vastavalt pakutavatele valikutele ning reastas või võrdles neid omavahel ehk teisisõnu tõlgendas küsitluse tulemusi. Seejärel tulemused olid vormistatud joonistena ja tabelitena ning ka tekstina.

2.2 Kehtiva sotsiaalmaksu võrdlus autori poolt pakutud proportsiooniga.

Valitsus osaleb aktiivselt tulude ümberjaotamises, võttes ühtedelt isikutelt raha ära ja andes seda teistele.

Eesti seisab täna tõsiste probleemide ees, mis on viimasel ajal väga tihti poliitikute päevakorral. Selleks on lähitulevikus kasvavad sotsiaal-ja muud avaliku sektori kulutused. Vananev elanikkond, riigiametnike madalad palgad jms nõuab lisavahendeid, et lahendada olukorda.

Põhiseaduse § 106 kohaselt ei saa panna rahvahääletusele eelarve, maksude, riigi rahaliste kohustuste jms küsimusi.²⁶ Kui põhiseadus lubaks näiteks maksude alandamise küsimust rahva hääletusele panna, siis tulemus oleks üheselt ette teada.²⁷ Kuid vaatamata sellele, nõuab mistahes sotsiaalmaksusüsteemi rakendamine heakskiitu mitte ainult valitsuse poolt, vaid ka ühiskonna poolt, kuna ühiskonna vastuseisu korral muutub soovitava tulemuse saavutamine tunduvalt raskemaks.

Sotsiaalmaksu õiglus. Täiesti ilmne on, et see, mida peetakse või ei peeta õiglaseks, sõltub nende seisukohast, keda otsus mõjutab. Mõlemal juhul on lähtepunktiks mingisugune ettekujutus sellest, mis on õiglane. Seepärast on õigluse saavutamine maksustamisel selgelt poliitiline küsimus, kuna vastus sõltub poliitikute ettekujutusest õiglusest.²⁸

Autori arvamusel praegune kehtiv sotsiaalmaks on õiglane ainult pensionikindlustuse suhtes, mitte aga ravikindlustuse suhtes. Selle vaidluspunktiks on pensionikindlustuse ja ravikindlustuse väljamaksete toimiv süsteem.

Riikliku vanaduspension ja Eesti tervisekindlustuse süsteemi finantseeritakse läbi sotsiaalmaksu, süsteem on korraldatud läbivooluprintsiibil ning solidaarsuspõhimõttel.²⁹ Lävivooluprintsiip tähendab, et see süsteem ei kogu ega investeeeri laekunud vahendeid tulusatesse projektidesse muudes majandusharudes, vaid kasutab laekunud vahendid jooksvate vajaduste katmiseks.³⁰

---

²⁶ 28.06.1992 - RT I 2003, 29, 174, RT I 2007, 33, 210

²⁷ Lind, K. 2003. Tulu mõiste. – *Juridica*, 5/03, 338-348.

²⁸ Lind, K. 2003. Tulu mõiste. – *Juridica*, 5/03, 338-348

²⁹ Eestis riiklik vanaduspension I samba pension lähtub täielikult (kuni 1999. a-ni tasutud pensionimaksed) või osaliselt (alates 1999. a-st tasutud pensionimaksed) solidaarsuspõhimõttest.

³⁰ Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar, 130.

Vanaduspensioni puhul õiglus on saavutatud läbi töötasu arvestava indeksi. Näiteks, isik, kelle tööstaaž algas 2000. a, kes töötab 40 aastat ja kelle keskmine palk oli 1,5 keskmist palka hakkaks saada riikliku pensioni lähtudes järgmistest numbritest:

$$P=708+40*1,5*39,8=3096 \text{ krooni.}$$

708-baasosa, on kõigile riikliku vanaduspensioni saajatele ühesuurune ning selle väärtus fikseeritakse igaks eelarveaastaks riigieelarve seadusega

39,8-staažiosaku suurus

1,5-kindlustusosaku suurus

Isik, kelle tööstaaž algas 2000.a, kes töötab 40 aastat ja kelle keskmine palk oli 0,5 keskmist palka hakkaks saada riikliku pensioni samadest numbritest lähtudes:

$$P=708+40*0,5*39,8=1504 \text{ krooni}$$

Seega, kui vanaduspensioni puhul isiku saadav tulu oluliselt mõjutab vanaduseas saadava riikliku pensioni suurst, siis ravikindlustuse puhul isiku saadava tulu suurus ei oma üldse tähtsust. Autori arvates soodustab tekkinud olukord üksnes inimeste pahameelt ning selleks on mitu põhjust.

Esiteks võib välja tuua pikad järjekorrad eriarstide juurde, kuid see on veel mingil määral arusaadav. Teiseks, tahes tahtmata iga päev üha enam rahvast pöörab tähelepanu tervisekindlustuse süsteemi ebaõiglusele meedia kaudu. Näiteks, vaadates uudistest või teistest saadetest, kui kiirabi kutsutakse narkomaanidele, kodututele ja teistele isikutele, kes kordagi elus ei ole riigile midagi maksnud. Autor on nõus, et riik peab mingil määral hoolitsema nende inimeste eest, kes ise ei suuda seda teha, kuid samas ei tasuks unustada inimesi, kellel lasub antud süsteemi finantseerimine e. inimesi, kes maksavad vastavaid makse. Riik kulutab suuri vahendeid kindlustamatute isikute peale, kes ei ole selle tarbeks midagi maksnud, samal ajal kui ravikindlustust omavatel inimestel puudub banaalselt 50 krooni, et pöörduda eriarsti poole, rääkimata juba teistest kuludest, mis sellega kaasnevad. Selle kinnituseks võib tuua 2001. aastal läbiviidud uuringu andmeid, mille kohaselt on 23% madalama sissetulekuga inimestest tunnistanud, et ei pöördu oma terviseprobleemidega arsti poole majanduslikel põhjustel.³¹ Selle taustal inimestel, kes eriti vajavad vahendeid eriarsti visiidi jaoks, on raske aru saada süsteemi õiglusest.

---

³¹Kunst, A., 2002. Sotsiaalne ebavõrdsus ja tervis - Sotsiaaltöö, 4/02, 15 – 16.

Meie riigi üks suurematest tänapäeva ja tuleviku probleemidest on kahtlemata ravikindlustusesüsteem. Demokraatliku riigikorralduse juurde kuulub valitsuse tegelemine kindlate valdkondadega, millest üks on tervishoid. Keegi ei kahtle riikliku tervisehoiukorralduse vajalikkuses, kuid kõikjal, sh Eestis, otsitakse vastust mitte küsimusele, vaid kui palju peaks riik kandma hoolt oma kodanike tervise eest ja kuidas seda võimalikult efektiivselt korraldada.³²

Sotsiaalne ja majanduslik efektiivsus. Maksudel on nii majanduslik, kui ka sotsiaalne eesmärk. Maksusoodustuste abil riik püüab mõjutada maksumaksjate otsuseid, kas näiteks rohkem säästa (pensionifondide summadelt) või mingil määral asendab maksumaksjatele otsetoetusi.

Maksudel on erinevad efektid ning üks nendest on see, et maksud jaotavad sissetulekut ja rikkust ümber.³³ Aga kohe kerkib küsimus: kuidas jaotada tulu ümber nii, et see oleks üheaegselt piisavalt efektiivne ja tagaks teiselt poolt ka kõikidele ühiskonna liikmetele stabiilsuse.

Väljundi suhe sisendisse väljendab efektiivsus. Mida suurem see suhe on, seda efektiivsemalt organisatsioon töötab. Avaliku sektori organisatsiooni puhul tuleb seda võtta mitte absoluutses mõistes, vaid suhteliselt: üksus A on efektiivsem kui üksus B või üksus A on sel aastal efektiivsem, võrreldes eelmise aastaga.³⁴

Mõiste majanduslik efektiivsus on kaasajal palju käsitlemist leidnud ning lühidalt defineeritav sõnaga turg. Mis on aga sotsiaalne efektiivsus? Lühidalt defineerides – ühiskonna stabiilsus. Mida stabiilsem on ühiskonna areng, seda kõrgem on ühiskonna sotsiaalne efektiivsus.³⁵ Ravikindlustuse puhul võib öelda, et mida kõrgem on ravikindlustuse efektiivsus, seda paremini mõjub see ühiskonna arengule tervikuna. Loomulikult ühiskonna areng ei sõltu ainult ravikindlustuse efektiivsusest, kuid kahtlemata on see üks paljudest ühiskonna arengu tähtsatest komponentidest. Autori arvates võib

---

³² Salu, M., 2001. Sotsiaalkaitse Eestis. Tallinn: EBS Print, 50.

³³ Tammist 2005, op.cit, lk 53

³⁴ Ulst, E., 2003. Avaliku sektori ökonomika : turumajanduse alused ja Eesti kogemused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 69.

³⁵ Salu, M., 2001. Sotsiaalkaitse Eestis. Tallinn: EBS Print, 19.

ravikindlustuse efektiivsust väljendada ravikindlustussüsteemiga rahulolevate ja mitte rahulolevate inimeste osakaalu suhtena.

Ravikindlustuse efektiivsuse tõus sõltuks inimeste rahulolust, kusjuures inimeste rahulolu üks tähtsamatest komponentidest on oma tervise üldseisund tervikuna.

Tervise seos majanduspoliitikaga on vastastikune – terved inimesed tarbivad vähem sotsiaalteenuseid, on produktiivsemad, rahul oma eluga ning suutelised arendama majandust.³⁶

Tervise nõudluse teooriatest üks tuntumaid on Grossmani tervisevaru mudel, mis väidab, et inimesed valivad suurel määral ise oma tervisliku seisundi. Hea tervis on võrreldav kapitalikaubaga, mida vajatakse selleks, et toota selle abil teisi kaupu pikema perioodi jooksul.³⁷

Autor on nõus, et isikud peavad hoolitsema suurel määral ise oma tervise eest. Paljud raviteenused, rääkimata juba ravimitest, on tasulised ning tuleb tunnistada, et tekkinud olukorras saab finantsvahendite puudus pahatihti inimestele komistuskiviks oma tervise eest hoolitsemisel. See omakorda ei tähenda, et riik peaks kõik kompenseerima, kuna see nõuaks tohutult palju ressursse, vaid pigem tõstma ühiskonnas olemasolevad probleemid esile selleks, et jõuda kompromissile ravikindlustussüsteemi efektiivsuse tõstmise küsimuses. Samas tuleb tunnistada, et ravikindlustuse efektiivsuse tõstmise peavõitjaks osutub riik ise, kuna kui suudetakse hoida inimeste tervist, on see panuseks ühiskonna ja elanikkonna töövõime säilitamiseks.

Ümbrikupalk. Varimajandus esineb kõigis majanduskeskkondades. Arenenud riigid püüavad selge ja toimiva seadusandluse ning järelvalvesüsteemi kaudu seda piirata niipalju kui võimalik.

---

³⁶ Kasmel, A., Lipand, A., 2007. Tervisedenduse teooria ja praktika, Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 65.

³⁷ Ulst, E., 1998. Avaliku sektori ökonomika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 154.

2004. aastal oli Eesti Konjunktuuriinstituudi uuringul mustalt saajate osakaal ca 14%, kellest omakorda 5% sai nii oma töötasu regulaarselt ja 9% vahetevahel.³⁸ Maksu- ja Tolliamet saatis 28. jaanuaril 1000-le ettevõttele märgukirjad, milles informeeris neid töötajatele tehtud väljamaksete madalast konkurentsivõimest võrreldes piirkonna- ja tegevusala keskmistega, mis võib viidata töötajatele mitteametlike väljamaksete tegemisele. Ettevõtetel soovitati üle kontrollida raamatupidamise- ja maksudega seonduvad andmed ning vajadusel teha vastavad parandused. Uudsenä edastatakse käesoleval aastal teavituskirjad ka 2000 füüsilisele isikule. Teavituskirjaga juhib maksuhaldur isikute tähelepanu sotsiaalsetele garantiidele ja toob välja, mida isik kaotab kui saab ümbrikupalka.³⁹

Ümbrikupalkade kasutamine annab ühelt poolt ettevõtjatele teatud konkurentsieelise (tööandjate kulutuste kokkuhoiu soov e. riigimaksude tasumata jätmine), kuid teisest küljest õõnestab see riigi ja elanike sotsiaalset heaolu ning rikub ettevõtluskeskkonda.

Nii 2006. kui 2007. aastal on ümbrikupalga saajate osakaal püsinud 11 protsendi juures. See on mõne protsendi võrra väiksem 2003. aasta näitajast. Maksu ja Tolliameti kontrolliosakonna juhataja Egon Veermäe sõnul musta palga saajate osakaal pole, vaatamata tehtud pingutustele, ikka veel pole oluliselt vähenenud. Langus on küll toimunud, kuid võiks Veermäe hinnangul suurem olla, pealegi on see viimasel ajal peatunud.⁴⁰ Ümbrikupalk on kõigile kahjulik, maksu ja tolliameti andmetel ümbrikupalga väljamaksmise tulemusel jääb riigile saamata 1 miljon krooni päevas. Kaudsemalt tähendab ümbrikupalk vargust Eesti ühiskonna kui terviku ning iga inimese tagant. Ümbrikupalgalt ei laeku riigieelarvesse sotsiaalkindlustuse rahastamiseks mõeldud makse.

Asjaolu, et varjatud summad suurenevad või püsivad samad, on tingitud keskmise palga tõusust. Seega on loogiline, et üldse palgtõusuga peavad kaasa minema ka ümbrikupalgamaksjad. Pole oluline kontsentreeruda ümbrikupalga saajate protsendile kui

---

³⁸Els, A. 2005. Ümbrikupalgad Eestis kui eetiline ja majanduslik probleem [Lõputöö] Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool

³⁹ <http://www.emta.ee/?id=23551&tpl=1026>

⁴⁰ <http://www.maaleht.ee/?page=Uudised&grupp=artikkel&artikkel=11587>

matemaatilise suurusele, vaid eelkõige selle taga olevale rahalisele suurusele nii töötaja kui riigi mõttes.⁴¹

On selge, ümbrikupalk on olemuslik osa varimajandusest, mille osakaal Eestis on küll käesolevaks ajaks vähenemas, kuid mis riigi kui institutsiooni jaoks on siiani suureks väljakutseks.⁴² Autori arvamusel üks võitlusmeetoditest ümbrikupalga vastu võiks olla seaduste muutmise sh sotsiaalmaksu seaduse muutmise.

2.3 Proportsiooni muutmisega kaasnevad probleemid

Maksuseaduse muutmisega vältimatult kaasnevad probleemid ning nende põhilisteks probleemideks võib välja tuua eelarvekitsendused ja poliitilised kompromissid. e. milleni jõuavad või kas üldse jõuavad poliitikud võimaliku reformi arutlemisel konsensusele või mingi kokkuleppele. Samuti igasuguse reformi takistuseks võib olla reformi tagajärje ebapiisavad analüüsid ja uuringud. See kõik muudabki mistahes maksureformi läbiviimise nii raskeks.

Riigieelarve vähemlaekumine. Igasugune reform, eriti kui see puudutab maksusid, põhjustab vältimatult erinevaid rahalisi muutusi, mis omakorda avaldavad mõju riigieelarvele. Autori poolt pakutud sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmise rakendamine samuti on seotud kulutuste ja muudatustega maksutulude laekumises.

2008.a on rahandusministeeriumi poolt planeeritud koguda sotsiaalmaksu kokku summas 32 960 000 000 krooni. Maksude laekumise statistika välja toomisel Maksu ja Tolliamet ei liigenda sotsiaalmaksu e. ei ole teada palju on laekunud sotsiaalmaksu erisoodustustelt ning palju on laekunud maksumaksjate sissetulekute maksustamisest. Sotsiaalmaksu laekumist kontrollib rahandusministeerium, kuid tema poolt esitatavates andmetes puudub piisavalt täpne informatsioon sotsiaalmaksu struktuurse jaotuse kohta põhjaliku analüüsi

---

⁴¹ Els, A. 2005. Ümbrikupalgad Eestis kui eetiline ja majanduslik probleem [Lõputöö] Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool

⁴² Els, A. 2005. Ümbrikupalgad Eestis kui eetiline ja majanduslik probleem [Lõputöö] Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool

teostamiseks. Kuid vaatamata sellele, on tõenäoline, et sotsiaalmaksu laekumise vähendamine kahe protsendi võrra toob kaasa riigieelarvesse vältimatult auku, mille suurus võib ulatuda sadu miljonite kroonini.

Eesti seisab täna tõsiste probleemide ees, mis on viimasel ajal väga tihti poliitikute päevakorral. Selleks on lähitulevikus kasvavad sotsiaal- ja muud avaliku sektori kulutused. Vananev elanikkond, riigiametnike madalad palgad jms nõuab lisavahendeid, et lahendada olukorda.

Arvestades eeltoodut on ilmselge, et maksumäärade vähendamine ei ole võimalik ilma vastavate kompensatsiooni mehhanismideta. Vastasel juhul tekkinud augu hakatakse katma teiste valdkonda vahendite arvel. Kuid sobiva kompensatsiooni mehhanismi leidmisel võiks see tuua ainult positiivseid tulemusi.

Autori arvamusel üks võimalikest kompensatsiooni mehhanismidest võiks olla valitsuse loobumine füüsilise isiku tulumaksu alandamisest 18% protsendini, kuna võrreldes teiste arenenud Euroopa riikidega ei ole Eesti tulumaksukoormus nii kõrgel tasemel, et see vajaks kiirreformimist maksumäärade vähenemise näol.

Seaduse muutmine. Kui me hakkame täna rääkima sotsiaalmaksu seaduse muutmisest, siis enamuse jaoks see ei räägi midagi, kuna otseselt see puudutaks ainult maksjaid e. tööandjaid. Eestis sotsiaalmaksu maksjaks on tööandja, kusjuures töövõtjad pahatihti ei oma isegi mingit ettekujutust antud seadusest, rääkimata sellest, et keegi midagi maksab.

Igasuguse reformi eesmärgiks on positiivse muutuse tekitamine, kuid praktikas juhtub pahatihti nii, et muutused ei ole tegelikult üldse positiivsed ning selle tagajärjed võivad osutuda hoopis takistusteks edasise arengu teel. Selliste arengute vältimiseks tuleb igasuguse reformi vajadus, teostusviis ja võimalikud tagajärjed põhjalikult läbi arutada ning hinnata kõiki muutustega kaasnevaid plusse ja miinuseid nii ühiskonna kui ka riigi jaoks.

Esialgselt tundub, et sotsiaalmaksu proportsiooni laekumise muutmine ei ole nii keeruline protsess, kuid see on ainult pealiskaudselt vaatenurgast. Proportsiooni muutmisega kaasnev haigekassa finantsvahendite nappus sunnib riiki otsida kompensatsiooni mehhanisme.

Kompensatsiooni mehhanismid võivad olla kas teiste valdkondade arvel või teiste üldiste maksete arvel (teiste maksude kehtestamine või teiste olemasolevate maksude määrade tõstmine).

Lähtudes ülaltoodust, tervikuna sotsiaalmaksu proportsiooni muutmine võib kaasata ka teiste seaduste muutmise vajadus. See kõik on üsna keeruline ja pikk protsess.

Administratiivne probleem. Üldiselt arvatakse, et „heal” maksusüsteemi üks peamistest omadustest on administratiivne lihtsus. Maksusüsteemi haldus põhjustab märkimisväärseid kulusi. Tekkivaid otseseid kulusid – maksuameti ülalpidamine – ja kaudseid kulusid peavad kandma maksumaksjad. Kaudseid kulusid on mitu liiki: deklaratsioonide täitmise ajakulu, arvestuse pidamise kulu ning raamatupidajate ja maksukonsultantide kulud.⁴³

Sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmine ning ravikindlustuse muutmine personaalseks on vältimatult seotud administratiivsetega muutmistega. Esiteks tuleks ümber kirjutada arvutiprogramme, koostada uusi deklaratsioonivorme ja veel palju muud. Maksu haldamise seisuskohalt on eelistatud olukord, kus kasutatakse vähem erinevaid määrasid. Teine administratiivne probleem on seotud ravikindlustuse muutmisega personaalseks, kus tuleks luua fondi, mis kogub makse ja administreerib neid efektiivselt. Seega personaalse süsteemi juures on oluline, et vastavate fondide korraldus ja infrastruktuur oleksid usaldusväärsed, kusjuures valitsus peab omakorda tagama kindla järelevalve- ja regulatsioonisüsteemi antud valdkonnas.

Samuti üheks probleemiks võib välja tuua raviteenuste ja kaupade nimekirja loomine. See tähendab, et tuleb väga täpselt kindlaks määrata, mis on raviteenus ja mis on kaup e. mille peale võib inimene oma kogutud maksetest raha kulutada. Vastasel juhul kogutud vahendeid hakatakse kasutama muudel eesmärkidel, mille tulemusena süsteemi muutmine personaalseks võib kaotada oma eesmärgi ja tähtsust.

Autor nõustub väitega, et kehtiv süsteem on lihtsam ning keerukust võib lugeda autori poolt pakutud muutmiste puuduseks. Kuid käesolevas töös pakutud variant ei muudaks terve süsteemi keerulisemaks (see sõltub pigem seaduse erisätetest), keerulisemaks muutub

---

⁴³ Stiglitz, E. J. 1995. Ühiskondliku sektori ökonomika. Tallinn: Külim, 394.

vaid selle teatud osa, millega nii maksumaksjatel kui ka maksuametil ei peaks tekkima kaasaegse infotehnoloogia taseme juures mittemingisuguseid raskusi. Teiseks tuleb arvestada see, et Eestil on juba olemas antud probleemide lahendamise kogemus, mis on sarnane pensionikindlustuse reformimisega ning muutmiseks personaalseks.

2.4. Küsitlus ja selle tulemused

Küsitlus (Lisa 3) koostati *Microsoft Word*-is, A4 formaadis, ühe lehe peal, kus kahele küsimusele oli võimalik vastata autori poolt pakutud variantidele ning kolmele küsimusele „jah”, „ei ole” ning „ei oska öelda”. Esimese küsimuse puhul oli vaja märkida küsitletava vanus (vanusegrupid: 18-25, 26-35, 36-45), omandatud haridus (kõrge, kesk/keskeri, põhi, alg) ja kuu sissetuleku suurus.

Küsitlus korraldati vahemikus 01.02.2008 kuni 01.03.2008 (29 päeva) ning teostati läbi vahendajate nii era- kui ka avalikus sektoris, paber kandjal ja elektrooniliselt, nii madalama kui ka kõrgema ametikohaga inimeste seas, erineva palgamääraga gruppides, erineva vanusega inimeste ning juhuslikke inimeste gruppides. Peamisteks küsitletavateks olid autori ja teda abistavate tuttavd-vahendajate tuttavd ning kolleegid. Kokku vastas küsitlusele 97 inimest.

Lõputöö Lisas 4 on joonistel välja toodud küsitluse tulemused:

1. Vanuserühmad ja nende osakaal küsitluses (Joonis 1). Vanuserühma 18-25 moodustab 34 inimest, 26-35 – 28 inimest, 36-45 – 15 inimest ning rühma >46 moodustab 20 vastanutest.
2. Haridustase ja selle osakaal küsitluses (Joonis 2). Enamuse vastanutest moodustavad inimesed, kellel on kõrg- (56) ja keskeriharidus (35).
3. Sissetulekute suurused ja nende osakaal küsitluses (Joonis 3). Rühma sissetulekuga 0-9 000 krooni moodustab 28 % vastanutest, rühma sissetulekuga 9 001-30 000 krooni – 68 % ning inimesi, kelle sissetulek on üle 40 000 krooni on 4 %.

4. Inimeste rahulolu kehtiva ravikindlustussüsteemiga. (Joonis 4). Kehtiva ravikindlustussüsteemiga rahulolejate arv moodustab 29 % , süsteemi muutmist aga pooldavate inimeste arv on 66%.
5. Sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni kui võitlusmeetodit ümbrikupalga vastu pooldamine (Joonis 5). Autori poolt pakutud proportsiooni pooldas 42 inimest, 38 olid vastu ning 17 vastanutest ei osanud vastata.

Küsitluse eesmärgiks oli koguda inimeste arvamust kehtiva sotsiaalmaksusüsteemiga rahulolemise ning autori poolt pakutava sotsiaalmaksu proportsiooni muutmise kohta erinevates vanuserühmades, erineva sissetulekuga ning erineva haridustasemega rühmades. Läbi küsitluse autor soovis selgitada välja, millistes rühmades esinevad olulised varieerumised teatud küsimustele vastamisel ning analüüsida tulemusnäitajate võimalikud põhjused.

2.5. Uurimistöö analüüs ja ettepanekud

Küsitluses eeldatakse, et sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmise järel rakendatav proportsioon on järgmine

- Sotsiaalmaksumäär jääb samaks 33
- 20% laekub pensionikindlustusse
- 10% ravikindlustus laekub haigekassasse
- 3% ravikindlustus laekub maksumaksja isiklikule kontole

Sotsiaalmaksu proportsiooni valikul autor lähtub järgmistest aspektidest:

- Tööandjate ega töövõtjate maksukoormus ei muutu kõrgemaks.
- Ravikindlustus muutub osaliselt personaalseks, mis tagab maksumaksjatele rohkem õiglust
- Ravikindlustuse abi ei peaks muutma halvemaks, maksumaksjate jaoks muutub vaid see, et nad võiksid kasutada oma kontol kogutud raha raviteenuste ostmiseks.

Ei mingit tähtsust autori poolt koostatud küsitlusele vastamise juures ei omanud ka küsitlevate sugu. Kui üldiselt võrrelda meeste ja naiste arvamusi, siis suuremalt jaolt nende arvamused kattuvad, see tähendab, et kui näiteks küsitluse kaheksanda küsimuse puhul on enamus meestest vastanud „jah”, siis sama küsimuse puhul on enamus naistest vastanud samuti „jah”. Seejärel autor ei too välja erinevusi küsimuste vastamisel mees- ja naissoost küsitletud kohta.

Esimese küsimuse peaesmärgiks on välja selgitada inimeste teadmine sotsiaalmaksust ja selle määrast. Nagu küsitlusest selgus, ainult 70% vastanutest andsid õige vastuse, ülejäänud küsitlejate vastused on varieerusid vahemikus 18-st kuni 26–ni protsendini. Saadud tulemuste põhjal võib teha järelduse, et üks neljandik vastanutest ei valda piisavat informatsiooni antud maksust. Samuti võib eeldada, et vaevalt antud grupp omab mingit ettekujutust millistest vahenditest finantseeritakse nii pensioni kui ka ravikindlustus.

Ravikindlustuse muutmine personaalseks pooldajate protsentuaalne osakaal sissetulekute ja vanuserühmades on umbes võrdne nende arvuga, kes on selle vastu. Seetõttu võib teha järelduse, et süsteemi pooldavad inimesed on suhteliselt võrdselt palju kõikides rühmades.

Samas tuleks kindlasti välja tuua järgmise teguri, millest inimesed lähtusid võimaliku reformi valikul. Autori poolt koostatud küsitluse kohaselt eeldatakse, et ravikindlustussüsteemi muutmine personaalseks toimub töandja arvel e töövõtjate maksukoormus ei tõuse. Seepärast tuleb kindlasti mainida, et võimaliku reformimise pooldajate arv võiks tunduvalt kahaneda, kui see toimuks töövõtjate arvel e. töövõtjad teatud osas jagaksid maksukoormust töandjaga. On teada ju, et igasuguse maksukoormuse tõusu tagajärjeks on ühiskonna tugev vastuseis.

Kehtiva ravikindlustussüsteemiga rahulolevate inimeste osakaal erineb tunduvalt mitte rahulolijate osakaalust, mis on vastavalt 28 ja 67%. Võib eeldada, et inimesed, kes ei ole kehtiva süsteemiga rahul, sooviksid selle süsteemi muutmist. See nähtus veelkord kinnitab, et ravikindlustussüsteemi reformimise teema on ja jääb aktuaalseks, kuna tänapäeval jäävad alles käärid tänapäevase arstiabi võimaluste, elanikkonna ootuste ning ühiskonna rahaliste võimaluste vahel.

Selleks, et midagi muuta, korrigeerida või täiendada, peab olema konkreetne põhjendus muutuste vajadusele. Ravikindlustussüsteemi personaalseks muutmise üheks põhjusena võib välja tuua inimeste tervisliku üldseisundi parandamise. Küsitluse andmetel arvab 40% vastanutest, et süsteemi muutmine personaalseks võib mingil määral parandada nende olukorda e täiendavate finantsvahendite olemasolul võiksid nad harvemini pöörduda abi saamiseks eriarsti poole.

Muutes ravikindlustust sarnaselt pensionikindlustuse sammastega personaalseks, hakkaks osa maksust laekuma isiku isiklikule kontole. Ümbrikupalga maksmine väheneks, kui inimesed mõistaksid, et nad ei varasta mitte riigi, vaid enda tagant.

Ilmselt oleks vale arvamus, et sotsiaalmaksu laekumistest saadud tulude osaline laekumine isiku personaalsele kontole oluliselt muudaks praegust olukorda varjatud palkadega. Selle probleemi lahendamiseks peaks valitsus rõhku osutama mitte tulumaksu süsteemi valikule, vaid teistele faktoritele. Nimelt on Eesti seadusandlus maksudest kõrvalehoidjate suhtes küllaltki sõbralik. Inimesed ei karda rikkuda seadust, kuna teavad, et rikkumise eest ei võeta ette midagi tõsist. Võrdluseks võib tuua Ameerika Ühendriigid, kus antud rikkumine loetakse väga tõsiseks rikkumiseks ning selle toimepanijat ootab ees range karistus. Maksumaksjate kuulekust on võimalik samuti parandada ühiskonnas, mitte lihtsa süsteemi rakendamisel, vaid tõsisema suhtumise juurutamise kaudu uues põlvkonnas.

Kuid teiselt poolt, tervikuna koos teiste teguritega sunnib see inimesi rohkem mõtlema ametliku töötasuga kaasnevate eelistuste üle, mis lähitulevikus kahtlemata võiks soodustada inimeste loobumist varjatud palga saamisest. Samas autori poolt läbiviidud küsitlusest nähtub, et 40% vastanutest on nõus, et ravikindlustuse teatud protsendi laekumine maksumaksja isiklikule kontole võiks olla üheks teguriks, mis ajendab inimesi loobuma nn ümbrikupalkadest. Lähtudes eelöeldust, võib autori poolt välja pakutud laekumise proportsiooni lugeda eeliseks praegu kehtiva proportsiooni ees.

Õigluse saavutamine maksustamisel on selgelt poliitiline küsimus, kuna õigluse saavutamine sõltub poliitikute ettekujutusest õiglusest. Üks rühm võib otsust vabalt õiglaseks pidada, kuna teine peab seda täiesti ebaõiglaseks. Maksustamisvõrdsuse

parandamise määratlemine on raske, kuna õigluse mõõtmiseks pole ühtseid vahendeid ning alati jääb ruumi mõistlikeks vaidlusteks antud teemal.⁴⁴

Igasuguse kindlustussüsteemi valikul eeldatakse, et see peab olema maksimaalselt efektiivne. Majandusareng ei eksisteeri ilma mõistliku sotsiaalkaitse süsteemita, kusjuures sotsiaalkaitse süsteemi üks tähtsamatest komponentidest on ravikindlustussüsteem.

Seaduse muutmisel peab olema kindel eesmärk- s.o. riigi efektiivne toimimine, rahva heaolu tõstmine jm. Näiteks maksumäärade langetamine või laekumise proportsiooni muutmine ei ole iseenesest eesmärk, vaid vahend eesmärgi saavutamise jaoks. Autor on nõus, et laekumiste proportsiooni muutmine ning ravikindlustuse muutmine personaalseks võiks parandada rahvastiku terviseprobleemi vaid teatud määral, kuna iga indiviid suuremal määral kannab ise vastutust oma tervise eest.

Ei praegu toimiv süsteem ega käesolevas lõputöös pakutud variant ei soodustaks rahvastiku terviseprobleemide kiiret lahenemist. Seda on võimalik oluliselt rohkem ja efektiivsemalt mõjutada, kui valitsus ja erinevad sektorid jõuavad kokkuleppele ühistes eesmärkides ning igal tasandil investeerivad tervisesse ja seda soodustavasse infrastruktuuri.⁴⁵

Lähtudes eelöeldust, ei saa väita, et üks süsteem on teisest parem, efektiivsem või õiglasem. Pole võimalik teha täiuslikku prognoosi selle üle, kas Eesti peaks jätkama praeguse süsteemiga või rakendada käesolevas töös pakutud proportsiooni muutmist. Võimalik on vaid hinnata maksusüsteemide tugevaid ja nõrku külgi.

Meie riigi üks tõsiseks tulevikuprobleemiks on ravikindlustussüsteemi raha piiratud kogus, mis võib negatiivselt mõjutada nii ravikindlustussüsteemi kui ka ühiskonna tervikuna arengule. Finantsprobleemide lahendamise lihtsamad lahendusvõimalusi võiks olla kolm:

- Tõsta sotsiaalkindlustusmaks
- Vähendada toetusi
- Finantseerida üldistest maksutuludest

---

⁴⁴ Holmes, K. 2006. Tulu mõiste: multidistsiplinaarne analüüs. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 12.

⁴⁵ Tammist, R., Rumm, H. 2005. Eesti poliitika. Eile, täna, homme. Reforme seitsmest valdkonnast. Tartu: Johannes Mihkelsoni Keskus, 190.

Kuid kõik kolm varianti on ebaseeldivad. Toetuste vähendamine ei lahendaks probleemi, vaid pigem vastupidi süvendaks probleemi, finantseerida üldistest maksutuludest oleks mõttetu, kuna eelarves ei ole vahendeid, millega katta kulud. Arvestades näiteks praegust olukorda, kus maksude alalaekumise tõttu eelarve puudujääk võib ulatuda kolme miljardi kroonini, rääkida maksumäärade vähendamisest on üsna keeruline. Maksumäära tõstmine on kõige lihtsam viis, mis omakorda kutsuks esile ühiskonnas suurt resonantsi. Kuid ilma efektiivselt töötava tulude ümberjaotamise süsteemi maksumäärade tõstmine võiks ainult ajutiselt parandada olukorda.

Autori arvates on sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmise eeliseks, et see teatud määral tõstab inimeste õiglustunnet ning suureneb efektiivsust. Kuid pakutud proportsiooni kehtestamise puhul tuleb arvestada rea täiendavate teguritega, mis praeguse toimiva süsteemi puhul tähtsust ei oma (registri loomine, riigieelarve kompensatsiooni mehhanismid).

Praegu toimiva süsteemi eeliseks autori poolt pakutud reformi ees on riigieelarve vähemlaekumise vältimine ning ei nõua seaduse muutmist. Kuid selle miinusena võib välja tuua ressursside puuduse ravikindlustussüsteemi arendamise jaoks. Veel üheks tähtsaks teguriks on inimeste rahulolu kehtiva süsteemiga. Ühelt poolt maailmas ei eksisteeri ühtegi riiki, kus absoluutselt kõik kodanikud oleksid kehtiva ravikindlustussüsteemiga rahul ning võib väita, et rahulolijate ja mitte rahulolijate arv kui süsteemi näitaja on üsna suhteline. Kuid teiselt poolt ei peagi riik tagama olukorda, kus kõik on kõigega rahul, vaid peab muutma süsteemi niiviisi, et see soodustaks mitterahulolevate inimeste arvu kahanemist.

Vaatamata sellele, et käesolevas töös pakutud muudatustel on teatud eelised, ei sobi autori arvates ainult laekumise proportsiooni muutmine tööandja arvel praegusesse olukorda, kuna see nõuab erinevate probleemide lahendamist, mis praeguses süsteemis ei oma tähtsust. Samuti praegu kehtiv süsteem ei lahenda efektiivselt ravikindlustuse probleemi. Vaatamata sellele, ei loobu autor variandist, mis muudaks ravikindlustuse personaalseks. Autori arvates peab ravikindlustus edasi arenema sarnaselt pensionisüsteemiga, kus on nii kohustuslik kui ka vabatahtlik pensionikindlustus. Selleks, et ravikindlustussüsteem toimiks efektiivselt, teeb autor järgmised ettepanekud.

1. Seostada sotsiaalmaks töövõtjaga. Tööandja sotsiaalmaks peab jääma samale tasemele, kus ta praegu on, kuna maksumäära langetamine toob

kaasa ravikindluste vahendite vähenemise, mida ei ole võimalik katta riigieelarve teistest allikatest.

2. Tõsta sotsiaalmaksumäära 3% võrra ning muuta ravikindlustus sarnaselt pensionikindlustusega osaliselt personaalseks. See raha laekuks maksumaksja isiklikule kontole ning seda võiks kulutada üksnes ravimitele või raviteenustele. Erinevalt töös pakutud proportsioonist, kolmeprotsendilise maksumäära maksjaks on töövõtja.

KOKKUVÕTE

Iga maksusüsteemi peaesmärgiks on koguda vahendeid, et seejärel neid kasutada avalike huvide realiseerimiseks. Ühelt poolt maksumäär peab olema nii madal kui võimalik ning teiselt poolt peab ta olema võimalikult kõrge, et oleks piisavalt vahendeid, et katta riigi kulusid.

Meie riigi üks suurematest tänapäeva ja tuleviku probleemidest on kahtlemata ravikindlustusesüsteem. Autori arvates praegune kehtiv sotsiaalmaks väljamaksete osas on õiglane ainult pensionikindlustuse suhtes, mitte aga ravikindlustuse suhtes. Vanaduspensioni puhul õiglus on saavutatud läbi töötasu arvestava indeksi, ravikindlustuse nimelt raviteenuste saamise puhul sissetuleku suurus ei oma tähtsust.

Selleks, et midagi muuta, korrigeerida või täiendada, peab olema konkreetne põhjendus muutuste vajadusele. Sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni või ravikindlustussüsteemi osaliselt personaalseks muutmine ei ole iseenesest eesmärk, vaid vahend eesmärgi saavutamiseks. Ei ole võimalik teha täiusliku prognoosi selle üle, kas Eesti peaks jätkama praeguse süsteemiga või rakendama reformimiseks vajalikke samme, võimalik on vaid hinnata praegu kehtiva ja võimaliku reformi tugevaid ja nõrku külgi.

Autori arvamusel sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni muutmise ning ravikindlustuse muutmise personaalseks eelis on see, et teatud määral tõstab inimestel õiglust ning suureneb süsteemi efektiivsus. Kuid pakutud proportsiooni kehtestamise puhul tuleb arvestada rea täiendavate teguritega, mis praeguse toimiva süsteemi puhul tähtsust ei oma (registri loomine, riigieelarve kompensatsiooni mehhanismid, riigieelarve puudujääk). Praeguse toimiva süsteemi eelis autori poolt pakutud reformi üle on riigieelarve vähemlaekumise vältimine ning ei nõua seaduse muutmist. Kuid selle miinuseks võib välja tuua ebapiisava ressursside puudus ravikindlustussüsteemi arenemise jaoks.

Vaatamata sellele, et käesolevas töös pakutud muudatustel on teatud eelised, ei sobi autori arvates ainult laekumise proportsiooni muutmine tööandja arvel praegusesse olukorda, kuna see nõuab erinevate probleemide lahendamist, mis praeguses süsteemis ei oma

tähtsust. Igasugused muudatused tähendaksid riigile lisakuulutusi ning lõpmatuid arutelusid selle efektiivsusest. Autori arvates peab ravikindlustus edasi arenema sarnaselt pensionisüsteemiga, kus on nii kohustuslik kui ka vabatahtlik pensionikindlustus.

Antud valdkonna reformimine Eestis nagu ka teistes riikides on tähtis, keeruline ja nii majanduslikult kui ka sotsiaalselt väga tundlik. Kui valitsuse eesmärgiks oleks riigi kodanike heaolu ja ravikindlustussüsteemi efektiivsuse tõstmine, siis võib kindlalt väita, et ainult maksumäärade tõstmisest ei piisa. Mis omakorda tähendab, et valitsus ja erinevad sektorid peavad jõudma kokkuleppele ühistes eesmärkides ja arendama süsteemi igal tasandil .

РЕЗЮМЕ

Дипломная работа написана на тему "Поступление социального налога и его возможное реформирование". Цель дипломной работы изучить пропорцию поступления социального налога и сделать свои предложения, связанные с реформированием пропорции, для чего необходимо вынести возможные плюсы и минусы как действующей так и предлагаемой автором системы и сравнить их между собой. Для достижения автор использует различные исследовательские методы: метод сбора данных, метод обработки данных и др.

Дипломная работа разделена на две части, которые в свою очередь разделены на подразделы. Результатом данной работы получение информативного обзора возможных проблем, связанных с реформированием пропорции поступления социального налога. Автор пришел к выводу, что переход изменения пропорции за счет работодателя в настоящий момент не уместен, так как это означало бы государству дополнительные расходы и решение различных дополнительных проблем, которые при нынешней системе не имеют значения.

Также на данный момент действующая система не разрешит эффективно проблему больничного страхования. Несмотря на это, автор не отказывается от варианта перехода больничного страхования, подобно пенсионному страхованию, на персональный принцип. Для поднятия эффективности социальной системы, в том числе больничного страхования, не достаточно только поднятия налоговых ставок, необходимо чтоб правительство с другими различными секторами пришло к какому-либо соглашению в общих целях и развивать систему на каждой из ее стадии.

VIIDATUD ALLIKAD

Õigusaktid:

1. Maksukorralduse seadus 20.02.2002. - RT I 2002, 26, 150, RT I 2007, 23, 121
2. Põhiseadus 28.06.1992 - RT I 2003, 29, 174, RT I 2007, 33, 210
3. Sotsiaalmaksuseadus 01.01.20001 - 15.05.2001-RT I 2001, 50, 285, RT I 2008, 8, 57

Raamatud:

4. Arrak, A. 2002. Majanduse ABC. Tartu: Avatar grupp;
5. Stiglitz, E. J. 1995 Ühiskondliku sektori ökonomika. Tallinn: Külim;
6. Bernardi, L, Gandullia, L, Tanzi, V. 2005. Tax systems and tax reforms in new EU members. London: Routledge;
7. Euroopa Ühendus. 2000. Maksukorraldus Euroopa Liidus. Tallinn: Euroopa Komisjoni Delegatsioon Eestis ja Euroopa Liidu Infokeskus;
8. Holmes, K. 2006. Tulu mõiste: multidistsiplinaarne analüüs. Tallinn: Sisekaitseakadeemia;
9. Kõverjalg, A. 1999. Üliõpilastööde koostamise meetoodika. Tallinn: Sisekaitseakadeemia kirjastus;
10. Lind, K. 2003. Tulu mõiste. – Juridica, 5/03, 338-348;
11. Nõmmann, S. Kärnsa, O. Tammert, P. Oro, L. Tomson, A. Nõmmann, T. Vahur, K. 2003. Maailma maksunduse trendid. Tallinn: Strateegiliste Algatuste Keskus;
12. Lehis, L., Huberg, M., Uusorg, M. 2007. Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega.
13. Tammist, R., Rumm, H. 2005. Eesti poliitika. Eile, täna, homme. Reforme seitsmest valdkonnast. Tartu: Johannes Mihkelsoni Keskus;
14. Tammert, P. 2005. Maksundus. Tartu: Paar;
15. Püss, T., 1996 Sotsiaalkindlustus Euroopa Ühenduse maades ja Balti riikides. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus;

16. Püss, T., 2002. Sotsiaalne konvergens ja sotsiaal-demograafilised trendid Euroopa Liidus Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus;
17. Kunst, A., 2002. Sotsiaalne ebavõrdsus ja tervis - Sotsiaaltöö, 4/02, 15 – 16;
18. Kasmel, A., Lipand, A., 2007. Tervisedenduse teooria ja praktika, Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
19. Ulst, E., 1998. Avaliku sektori ökonomika. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
20. Ulst, E., 2003. Avaliku sektori ökonomika : turumajanduse alused ja Eesti kogemused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
21. Salu, M., 2001. Sotsiaalkaitse Eestis. Tallinn: EBS Print.

Muud allikad:

22. <http://www.emta.ee/?id=23551&tpl=1026>
23. <http://www.maaleht.ee/?page=Uudised&grupp=artikkel&artikkel=11587>
24. Els, A. 2005. Ümbrikupalgad Eestis kui eetiline ja majanduslik probleem [Lõputöö] Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool

LISAD

Lisa 1: Sotsiaalmaksetemäärad vanades Euroopa Liidu riikides

Tabel 1. Sotsiaalmaksetemäärad vanades Euroopa Liidu riikides⁴⁶

Riik	Sotsiaalmaksetemäär		Kokku
	Tööandja	Töövõtja	
Soome	20,2-26,5	6,45-8,35	26,65-34,85
Rootsi	32,42	7	39,42
Taani	-	-	-
Belgia	15,01	12,2	27,21
Holland	7,2	16,2-24,75	23,4-31,95
Luksemburg	10,575-12,5	10,575-12,5	21,15-25
Prantsusmaa	21	14,55	35,55
Hispaania	24,4	4,9	29,3
Portugal	21	8	29
Itaalia	37,87	9,34	47,21
Kreeka	26,13	13,47	39,6
Saksamaa	15,75	15,75	31,5
Austria	15,95-16,5	13,65-14,2	29,6-30,7
Suurbritannia	4,6-10,4	2-9	6,6-19,4
Iirimaa	8,5-12,2	1,25	9,75-13,45

⁴⁶ Püss, T., 1996 Sotsiaalkindlustus Euroopa Ühenduse maades ja Balti riikides. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Lisa 2: Sotsiaalmaksetemäärad uutes Euroopa Liidu riikides

Tabel 1. Sotsiaalmaksetemäärad uutes Euroopa Liidu riikides⁴⁷

Riik	Sotsiaalmaksetemäär		Kokku
	Tööandja	Töövõtja	
Tšehhi Vabariik	35	12,5	47,5
Ungari	29	11,5	40,5
Poola	18,4	18,7	37,1
Slovakkia	34,7-36,5	13,4	38,1-39,9
Sloveenia	16,1	22,1	38,2
Leedu	31	3	34
Läti	24,1	9	33,1
Eesti	33,5	1	34,5

⁴⁷ Bernardi, L, Gandullia, L, Tanzi, V. 2005. Tax systems and tax reforms in new EU members. London: Routledge.

Lisa 3: Küsitlus

Küsitlus

Alljärgnevalt leiate 5 küsimust, läbi mille autor soovib koguda avalikku arvamust sotsiaalmaksusüsteemiga rahulolu ning autori poolt pakutava sotsiaalmaksumäära pooldamise kohta erinevates vanuserühmades, erineva haridustasemega ning sissetulekuga inimeste seas. Antud küsitluse täitmisel palub autor valitud vastustele tõmmata ring peale.

1.

Vanus	Haridus	Sissetulek
18-25	kõrgharidus	0- 9 000
26-35	kesk, keskeri	9 000-30 000
35-45	põhiharidus	≥ 30 000
≥46	algharidus	

2. Kas oskate öelda milline on Eestis sotsiaalmaksumäär?

18%   22%   26%   33%

3. Mis te arvate, kas kehtiv ravikindlustussüsteem vajab muutusi?

Jah   Ei ole   Ei oska öelda

5. Kas olete rahul praegu toimiva ravikindlustussüsteemiga?

Jah   Ei ole   Ei oska öelda

6. Kuidas te arvate, kas autori poolt pakutud sotsiaalmaksu proportsiooni muutmine Eestis võib sundida inimesi loobuda ümbrikupalga saamisest?

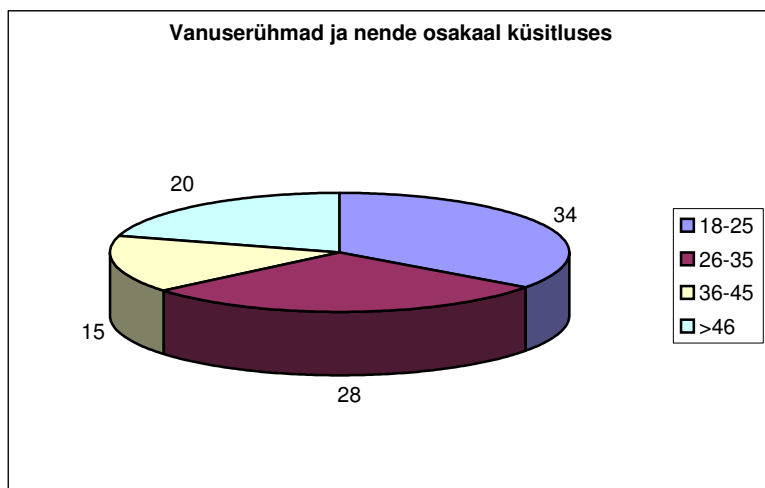
Jah   Ei ole   Ei oska öelda

7. Kas te pooldate ravikindlustuse muutmine osaliselt personaalseks nagu see praegu toimib pensinikindlustusega?

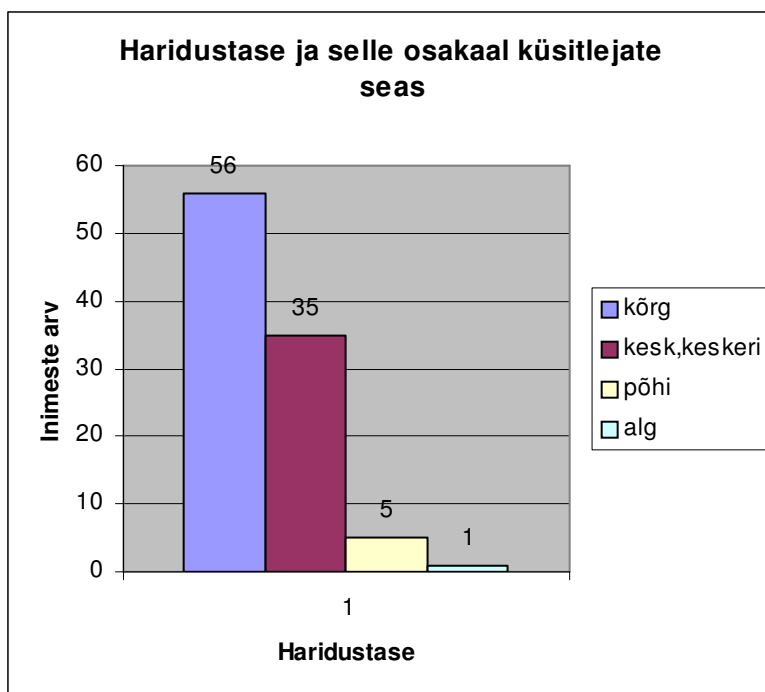
Jah   Ei ole   Ei oska öelda

Lisa 4. Küsitluse tulemused

Joonis 1. Vanuserühmad ja nende osakaal küsitluses

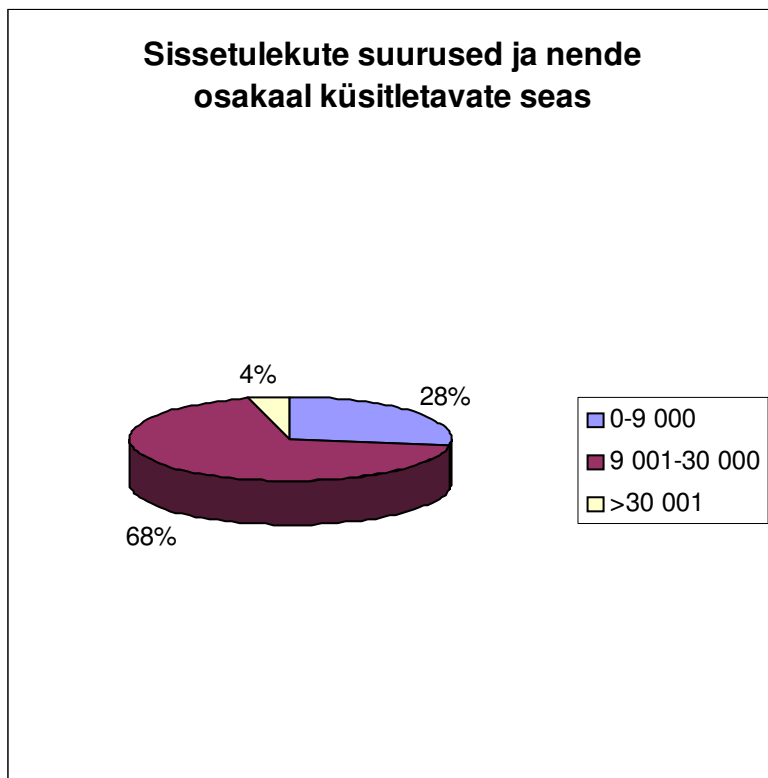

Joonis 2. Haridustase ja selle osakaal küsitlejate seas

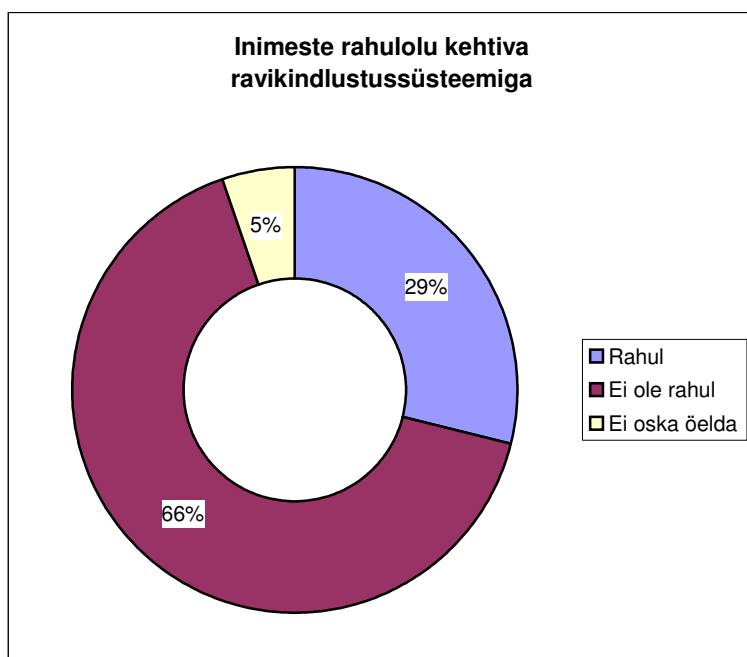

Joonis 3. Sissetulekute suurused ja nende osakaal küsitletavate seas

Joonis 4. Inimeste rahulolu kehtiva ravikindlustussüsteemiga

Joonis 5. Sotsiaalmaksu laekumise proportsiooni kui võitlusmeetodit ümbrikupalga vastu pooldamine

